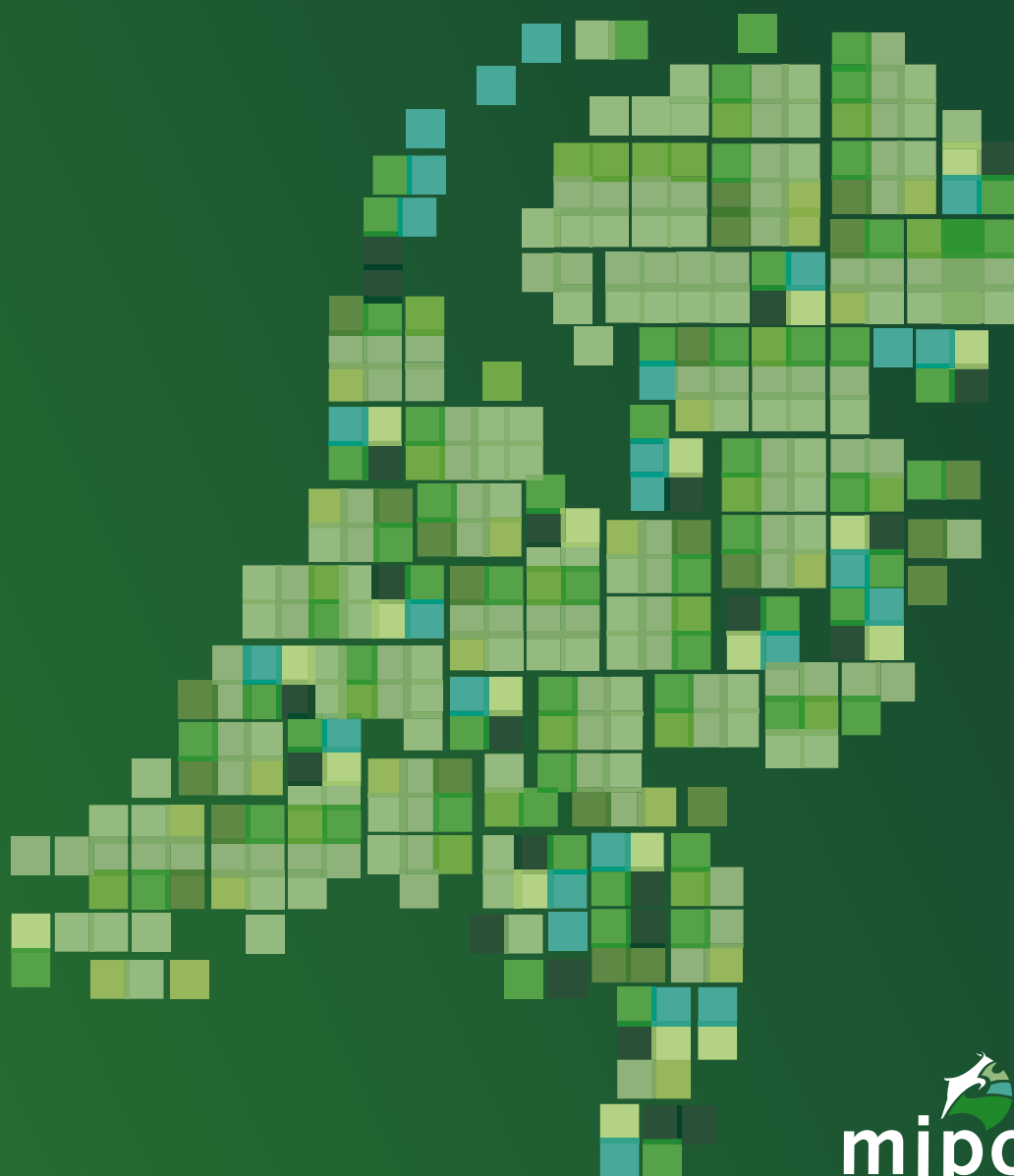

Meerjarenprogramma Ontsnippering

Jaarverslag 2006

Meerjarenprogramma Ontsnippering

Jaarverslag 2006

21 augustus 2007

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Uitvoering van het MJPO	4
2.1	Beleid	4
2.2	Werkwijze en rolverdeling bij de uitvoering	4
2.3	Financiën	8
3	MJPO in 2006	9
3.1	Uitvoering van de knelpunten	10
3.2	Robuuste Verbindingen en ILG	12
3.3	Landelijke bijeenkomsten	15
3.4	Enquête	18
3.5	Proces	20
3.6	Onderzoek	22
4	Overzicht 2005-2018	24
Bijlage A	Overzicht 2006	26
Bijlage B	Knelpunten die in 2006 in uitvoering zijn	27
Bijlage C	Uitgestelde knelpunten	27
Bijlage D	Betrokkenen MJPO	28

1. Inleiding

Het Meerjarenprogramma Ontsnippering (hierna MJPO) heeft tot doel om de belangrijkste barrières in de Ecologische hoofdstructuur (EHS) die gevormd worden door de bestaande rijksinfrastructuur, op te heffen. Het MJPO is in 2005 gestart en zal in 2018 uitgevoerd moeten zijn. Over 2005 is ook het eerste jaarverslag opgesteld.

Dit jaarverslag geeft weer wat in 2006 in het kader van het MJPO is opgepakt en uitgevoerd. De nadruk ligt op de wijze waarop knelpunten zijn opgelost en op de organisatie van de uitvoering. De ministeries van Verkeer en Waterstaat (V&W) en Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit (LNV) verantwoorden de voortgang van de uitvoering in hun begroting.

De inhoud van dit jaarverslag is tot stand gekomen met medewerking van de provinciale platforms, Rijkswaterstaat Dienst Weg en Waterbouwkunde (DWW), het ministerie van LNV en vastgesteld in het afstemmingsoverleg waarbij LNV, V&W/DGP, DWW, Dienst Landelijk Gebied (DLG), ProRail, een vertegenwoordiger van de regionale RWS diensten en de provincies betrokken zijn.

In dit jaarverslag leest u in hoofdstuk 2 meer over de organisatie van het MJPO. Hoofdstuk 3 gaat in op de uitvoering van het MJPO in 2006; hierin zijn ook de resultaten opgenomen van de in 2006 gehouden enquête. Tot slot zal hoofdstuk 4 ingaan op de toekomst: wat staat er te gebeuren in de periode na 2006?

2. Uitvoering van het MJPO

2.1 Beleid

Het MJPO is een gezamenlijke nota van de ministeries van VROM, V&W en LNV. Het is door deze ministeries in overleg met de provincies, waterschappen en diverse natuurbeschermingsorganisaties, opgesteld en vervolgens door de ministers ondertekend. In maart 2005 is het plan geaccordeerd door de Tweede Kamer, waarmee de uitvoering van het MJPO beleidsmatig en financieel zeker is gesteld. In 2009 wordt het programma geëvalueerd.

Het doel van het MJPO is dat in 2018 de belangrijkste barrières in de vorm van rijksinfrastructuur, in de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) zijn opgeheven. Eén van de speerpunten van het beleid is een meer integrale en gebiedsgerichte aanpak van ontsnippering van bestaande rijksinfrastructuur.

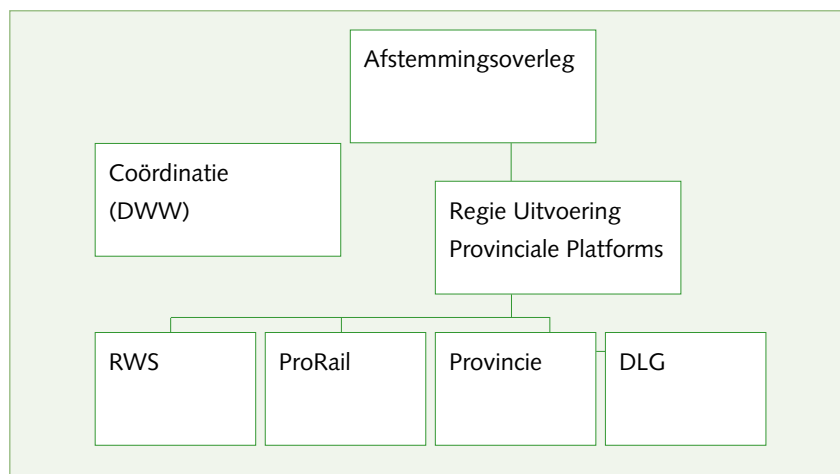
Om tot ontsnippering te komen zijn er in totaal 208 knelpunten opgenomen in het programma die opgelost zullen worden teneinde de EHS te realiseren. In de jaren voorafgaand aan 2005 werd een soortgelijk programma alleen door RWS uitgevoerd voor knelpunten in het rijkswegennet: dat was onderdeel van het programma Beleid Realisatie Ontsnipperende Maatregelen (BROM). In 2005 is dit verder uitgebreid met knelpunten voor kanalen, spoor en Robuuste Verbindingen, tot de programmering MJPO. Vanaf 2006 wordt gewerkt met deze integrale programmering, bestaande uit vier onderdelen: Wegen, Water, Spoor en Robuuste Verbindingen.

Het MJPO is het integrale beleid voor ontsnippering bij bestaande rijksinfrastructuur dat door de drie betrokken ministeries is uitgewerkt en vastgesteld. Hieraan liggen twee beleidsvelden ten grondslag: het natuurbeleid en het verkeersbeleid. De basis voor het natuurbeleid vormt de nota Natuur voor mensen, mensen voor natuur. Deze nota zet de rond 1990 gepresenteerde EHS met kracht voort en introduceert daarnaast aanvullende robuuste verbindingen. De nota Mobiliteit vormt vanuit de verkeer- en vervoershoek de basis voor het MJPO. Voor beide beleidsvelden geldt dat het MJPO aanstuurt op een gebiedsgerichte oplossingsstrategie. Dit beleid is vervolgens ook vastgesteld in de Nota Ruimte.

2.2 Werkwijze en rolverdeling bij de uitvoering

In een brief van 12 april 2005 heeft de minister van V&W mede namens de minister van LNV, de provincies gevraagd om vanuit hun verantwoordelijkheid voor de realisering van de Ecologische Hoofdstructuur via een gebiedsgerichte aanpak, de regie te nemen voor de programmering van ontsnipperende maatregelen in de EHS.

In het hiernaast staande schema staat weergegeven hoe de uitvoering van het MJPO is georganiseerd en hoe de programmering tot stand komt.

Schematische weergave uitvoering MJPO

Landelijke afstemming vindt plaats in het afstemmingsoverleg waarin provincies, V&W, LNV, RWS, ProRail en DLG betrokken zijn. Dit orgaan heeft drie belangrijke taken: de terugkoppeling naar de betrokken ministeries en organisaties, het toetsen van en adviseren over de programmering van knelpunten en de wijze waarop knelpunten worden opgelost. In concreto stelt het afstemmingsoverleg dus zaken als te volgen procedures, gemaakte afspraken, de programmering en het jaarverslag vast.

Binnen het afstemmingsoverleg zijn vier werkgroepen ingesteld om onderdelen voor te bereiden voor bespreking en om meer inbreng te genereren uit de provincies en regionale RWS diensten:

- Programmering en uitvoering;
- Jaarverslag en evaluatie;
- Kennis en kwaliteit;
- Communicatie.

Daarover leest u meer in paragraaf 3.5.

Voor de ondersteuning en coördinatie van de uitvoering van het MJPO is een landelijk meld- en coördinatiepunt ingesteld bij RWS, dat de Dienst Weg- en Waterbouwkunde uitvoert. De taken van dit meld- en coördinatiepunt betreffen onder andere:

- het vastleggen van gegevens;
- de coördinatie van planning en voortgang;
- het informeren en overleggen met de betrokkenen zoals de regionale directies, de provincies, ProRail en dergelijke.

De provincies hebben de taak om de EHS (inclusief de Robuuste verbindingen) te realiseren en zij voeren daarom de regie over de uitvoering van het programma.

Vanuit LNV zijn de bestuursovereenkomsten in het kader van het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) geïnitieerd.

In het ILG maken de minister van LNV en de afzonderlijke provincies voor

Ontsnippering van EHS en Robuuste verbindingen

Meerjarenprogramma Ontsnippering

landbouw, natuurbeheer
en visserij

dienst landelijk gebied
voor ontwikkeling en beheer

Colofon
Opdrachtgever: Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit: R. Post
Uitgave/samenstelling: DLG ©2006/Info Centrum DLG dhr. F. Voorbrood tel. 030-2756749

Legenda

MJPO Knelpunten

- Optie
- Vastgesteld
- In uitvoering
- In voorbereiding
- Gereed
- Landinrichtingsprojecten**
  - Voorbereiding / EHS
  - Landinrichting
  - Reconstructie
  - Infrastructuur

Robuuste verbindingen

- Robuuste verbinding
- Indicatieve robuuste verbinding (poort)

MJPO 2006 | 6

Knelpunten die onderdeel zijn van een robuuste verbinding

Drenthe (DR)

- 4 Drentsche Aa (Spoor)
- 12 Gieterveen
- 15 Echten / Steenberg

Flevoland (FL)

- 1 Ecologische Verbinding Vaartplas Nuldernauw
- 3

Friesland (FR)

- 2 Bokkumermeer-Grau
- 3 Fammensrakken
- 5 Fonejachtbrug
- 12 Groote Wielen
- 12 Tjeukermeer

Gelderland (GE)

- 2 Zuid-West Veluwezoom
- 4 Hattense poort
- 5 Hierdense poort
- 6 Beekbergse poort
- 7 Havikerpoot
- 8 Hoevelaken
- 13 Lievelede

Groningen (GR)

- 3 Peizerdiep
- 4 Drentsche Aa (Overige)
- 5 Meerstad
- 6 Blauwe Stad
- 7 Nieuwe Schans
- 8 Duurswold

Limburg (LI)

- 2 Gennep
- 4 Venlo
- 8 Jammerdaalsche Heide

Noord-Brabant (NB)

- 2 Oisterwijk
- 4 Beekdal van de Beerze
- 10 De Kempen
- 27 Benedenloop Dommel-Essche Strooi

Noord-Holland (NH)

- 2 Weesp-Naarden
- 4 Zaandam

Overijssel (OV)

- 5 Windesheim
- 8 Steenwijk
- 13 Delden / Hengelo

Utrecht (UT)

- 12 Abcoude
- 13 Loenersloot
- 16 Nigtevecht Amsterdam-Rijnkanaal
- 18 Nieuwersluis ARK

Zuid-Holland (ZH)

- 2 Enkele en dubbele Wiericke
- 4 Avelingen
- 8 Moerdijk

Zeeland (ZL)

- 6 Schelde - Rijnverbinding
- 9 De Lieter
- 12 Kanaal Gent-Terneuzen

een periode van zeven jaar prestatieafspraken over de inrichting van het landelijk gebied. Provincies krijgen voor het verwezenlijken van deze afspraken voldoende budget van het Rijk. De provincies bepalen zelf hoe deze doelen in de zevenjarige periode worden bereikt. Verdeeld over twee perioden zullen de knelpunten van de Robuuste Verbindingen dan opgenomen worden in de bestuursovereenkomsten.

Ook de Dienst Landelijk gebied (DLG) is betrokken bij de uitvoering van het MJPO. In opdracht van de provincies voert DLG het EHS- beleid uit door gebiedsgericht zorg te dragen voor (plan-)ontwikkeling, aankoop, inrichting en overdracht van natuur(ontwikkelings)gebieden. Uit deze aanpak kan vervolgens blijken dat er andere versnipperingsknelpunten zijn die geen betrekking hebben op de rijksinfrastructuur. Hoewel financiering daarvan niet is geregeld via het MJPO, biedt een gebiedsgerichte aanpak wel mogelijkheden om realisatie van gebiedsdoelen en gebiedsbudgetten te combineren, waardoor (kosten-) effectiviteit toeneemt.

Bij de daadwerkelijke voorbereiding en het oplossen van de knelpunten wordt samengewerkt door de provincies en de beheerders van de infrastructuur: RWS en ProRail. Doordat de realisatie van het MJPO voor verschillende instanties van belang is, vindt afstemming plaats in de provinciale platforms. De provincies zijn hierin, gezien hun rol bij de regionale aanpak, initiërend.

De programmering voor de onderdelen Wegen, Water en Spoor worden aangeleverd namens de provinciale platforms. Deze voegt het landelijk coördinatiepunt bij DWW bij elkaar tot een indicatief meerjarenprogramma. Dit programma wordt jaarlijks op genoemde onderdelen geactualiseerd. In de werkgroep uitvoering en programmering wordt de conceptprogrammering opgesteld, die vervolgens wordt besproken en vastgesteld in het afstemmings-overleg. Daarna wordt de programmering via de bestaande interne procedures binnen RWS en ProRail vastgelegd. De projecten binnen Rijkswaterstaat worden vastgelegd in het contract tussen de Directeur-Generaal Rijkswaterstaat en de Hoofdingenieur-directeuren van de regionale diensten. Geld voor het oplossen van knelpunten buiten de Robuuste Verbindingen, gaat dus van V&W rechtstreeks naar de provincies naar RWS en ProRail.

2.3 Financiën

De totale kosten van de realisatie van de genoemde knelpunten in het MJPO zijn geraamd op 410 miljoen euro. V&W reserveert 250 miljoen, LNV stelt tot en met 2018 ca. 160 miljoen beschikbaar.

Het V&W budget is verder onderverdeeld in drie afzonderlijke budgetten: Wegen, Water en Spoor. Het budget van LNV wordt ingezet op knelpunten in de Robuuste Verbindingen.

De budgetten komen verdeelt over de gehele periode beschikbaar (2005-2018). Daarbij wordt aangestuurd op een gelijkmatige kasstroom.

Veel knelpunten zijn onderverdeeld in deelknelpunten. Dit komt voor als bij een knelpunt zowel wegen als het spoor betrokken zijn, of als de oplossing van een knelpunt uit meerdere maatregelen bestaat. In onderstaande tabel staat het aantal deelknelpunten per onderdeel weergegeven.

	Wegen	Water	Spoor	Robuuste verbindingen
Budget afkomstig van	V&W	V&W	V&W	LNV
Aantal deelknelpunten	147	15	79	45

Tabel 2.1 verdeling aantal deelknelpunten per onderdeel. Bij Robuuste Verbindingen is bij het aantal geen rekening gehouden met deelknelpunten, omdat in de ILG-bestuursovereenkomsten uitgegaan wordt van uitvoering van gehele knelpunten.

Ecoduct "Groene Woud", A2 Den Bosch-Eindhoven

3. MJPO in 2006

In dit hoofdstuk vindt u een beschrijving van de verschillende aspecten van het MJPO die in 2006 hebben plaatsgevonden. De gegevens zijn onderverdeeld in:

- Gegevens met betrekking tot de uitvoering van de knelpunten
- Robuuste Verbindingen en ILG
- Landelijke bijeenkomsten
- Evaluatie
- Proces
- Voorbeeldprojecten

Eerst een overzicht van de periodes waarin de programmering is vastgesteld, per onderdeel. Voor Wegen ('RWS Droog') is in 2006 voor de periode 2007-2012 de programmering opgesteld. De Robuuste Verbindingen zijn opgenomen in de ILG-bestuursovereenkomsten met een contractduur van 2007 tot en met 2013.

De programmering voor Spoor wordt voor de eerste keer in 2007 opgesteld voor de periode 2008-2012. De programmering voor Water ('RWS Nat') is in 2006 in het afstemmingsoverleg besproken maar binnen RWS niet vastgesteld. Het programma Wegen, Water en Spoor wordt per jaar op onderdelen aangepast en met een jaar uitgebreid. Voor de Robuuste Verbindingen wordt de contractduur vanuit het ILG aangehouden (zeven jaar).

Impressie aan te leggen ecoduct Grote Heide, A2 Eindhoven/Maastricht

3.1 Uitvoering van de knelpunten

In 2006 zijn zeven knelpunten geheel en tien knelpunten gedeeltelijk opgelost. Hiervan zijn twee knelpunten daadwerkelijk in 2006 uitgevoerd. De overige knelpunten zijn reeds eerder aangepakt, maar nog niet eerder in het jaarverslag opgenomen. Om een volledig beeld te geven van de voortgang is besloten om deze knelpunten in dit jaarverslag wel op te voeren. Op de kaart hieronder is aangegeven op welke locaties knelpunten zijn opgelost en in de bijlage is een tabel opgenomen met een overzicht van deze knelpunten per provincie.

Eind 2006 zijn acht (deel)knelpunten nog in uitvoering en zijn 65 (deel)knelpunten in voorbereiding. Voor drie knelpunten die wel geprogrammeerd zijn voor het jaar 2006, is de uitvoering uitgesteld. In de bijlage is een tabel opgenomen met de uitgestelde knelpunten, inclusief de reden, en de knelpunten die momenteel worden uitgevoerd.

Ecopassage Breukelen

MJPO in 2006

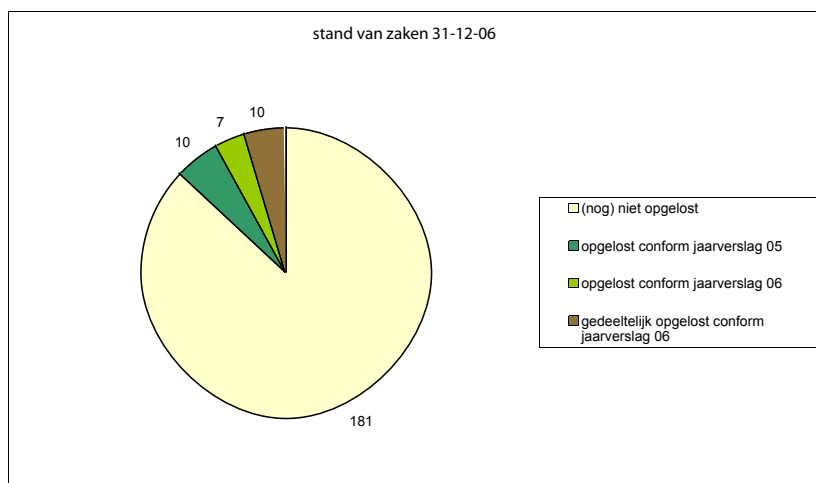
Kaart 1 t.b.v. jaarplan MJPO 2006

Kaart 3.1 geheel en gedeeltelijk opgeloste knelpunten in 2006

Zoals uit de aantallen blijkt, zijn veel voorbereidingen in 2006 gestart en projecten in uitvoering gebracht. Een groot deel van de resultaten van de werkzaamheden uit het afgelopen jaar, zal daarom pas in de volgende jaren zichtbaar worden.

Het merendeel van de opgeloste (deel)knelpunten treedt op bij wegen. Dat is te verklaren doordat de programmering voor dit onderdeel vanuit het voormalige ontsnipperingsprogramma voor rijkswegen al eerder in gang was gezet. Dat geldt overigens niet voor de overige drie onderdelen. Voor ProRail zijn een aantal oplossingen voorbereid die in 2008 tot uitvoering moeten leiden. Het verst uitgewerkt is het project Limburg-18 (de Vloedgraaf) met het bijzondere aspect dat hier een MJPO project en een Waterschapsproject zijn gecombineerd in de vorm van een nieuwe, langere spoorbrug.

Figuur 3.1 Stand van zaken 31-12-06

3.2 Robuuste Verbindingen en ILG

In het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) worden voor zeven jaar afspraken gemaakt tussen het Rijk en provincies over te leveren prestaties en daarvoor te ontvangen rijksmiddelen.

De eerste ILG-periode loopt van 2007 tot en met 2013. De afspraken voor deze periode zijn verankerd in twaalf bestuursovereenkomsten tussen het Rijk en de afzonderlijke provincies.

De ontsnippering van de robuuste verbindingen (onderdeel van het Meerjarenprogramma Ontsnippering) vindt plaats via het ILG. In artikel 3.1. van de bestuursovereenkomsten zijn deze afspraken vastgelegd.

In de toelichting op dit artikel is vermeld dat de provincie de knelpunten aanpakt binnen de kaders van de door de provincie aangeleverde factsheets. Deze factsheets zijn ten behoeve van het afstemmingsoverleg van 21 september 2006 aangeleverd. Deze factsheets worden beheerd door het coördinatiepunt MJPO.

In bestuursovereenkomsten van de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe zijn de bedragen voor ontsnippering toegekend onder de voorwaarde dat uit nog te realiseren verkenningen blijkt dat de rijksbijdrage noodzakelijk is voor het op te lossen knelpunt. Deze provincies leggen deze verkenningen daarna voor advies voor aan het afstemmingsoverleg MJPO. Na advies uit dit overleg neemt de minister van LNV hierover een besluit (zie de noot bij artikel 3.1 in de desbetreffende bestuursovereenkomsten).

In artikel 10 van de bestuursovereenkomst is bepaald dat de bestuursovereenkomst alleen kan worden aangevuld of gewijzigd, met behulp van een schriftelijke verklaring van Rijk en provincie (tweede lid). In onvoorziene omstandigheden treden Rijk en provincie in onderling overleg (derde lid).

In 2010 vindt de tussentijdse evaluatie van het ILG plaats (de 'midtermreview'). Deze evaluatie kan leiden tot aanvulling en aanpassing van de overeenkomst. In het geval van het MJPO zal bijvoorbeeld de evaluatie van het MJPO in 2009 kunnen leiden tot aanvullingen en aanpassingen in de overeenkomst. Provincies worden over dit evaluatietraject separaat geïnformeerd.

De Natte As in de Blauwe Stad, meerwaarde van samenwerking

Realisering van de Natte As in de Blauwe Stad

De Blauwe Stad in de buurt van Winschoten is een groot project waarin de ontwikkeling van natuur, wonen en water (voor recreatie en berging) centraal staat. De Blauwe Stad is volop in uitvoering: het meer loopt langzaam vol en de eerste bewoners hebben hun huizen betrokken.

Dwars door de Blauwe Stad loopt de robuuste verbinding de Natte As die ruwweg van west naar oost door Groningen loopt, richting Duitsland. Vanaf het begin van de uitwerking van de plannen voor de Blauwe Stad is rekening gehouden met de aanleg van een ecologische verbindingszone die er dwars doorheen loopt. Deze is later opgewaardeerd tot het niveau van robuuste verbinding. Na de uitwerking van de plannen voor de robuuste verbinding in een werkgroep met alle betrokkenen en de vaststelling van het uitwerkingsplan Blauwe Stad 2000, is de uitvoering van het plan begonnen. De grond is verworven en het grondwerk voor de robuuste verbinding is aangelegd. Vervolgens is hij overdragen aan de beoogde eigenaren zoals de Stichting Groninger Landschap voor verdere inrichting en beheer, maar dat proces is nog niet afgerond.

Het voordeel van deze aanpak is evident: door de robuuste verbinding mee te nemen in het plan Blauwe Stad ligt de robuuste verbinding er al (zij het in ruwe vorm) zo'n 3-4 jaar na de start van de uitvoering. Voorts was de integratie van de verschillende functies, waaronder de robuuste verbinding, op een vanzelfsprekende manier gewaarborgd wat ook voor de Blauwe Stad een duidelijke meerwaarde heeft.

Overzichtkaart van de Blauwe stad, de Robuuste Verbinding loopt langs de zuidrand van het project.

Het ontsnipperingsknelpunt Blauwe Stad

Nadat de Natte As aan de oostkant de Blauwe Stad verlaat, kruist hij de rijksweg A7. Al vrij snel werd duidelijk dat deze weg het beste ontsnipperd kon worden door gebruik te maken van een bestaand spoorviaduct onder de A7. Dit viaduct is vrij hoog (5.50 - 8m) en er is tevens lichtinval door de gescheiden rijbanen die erover lopen zodat de ontwikkeling van vegetatie mogelijk is (zie foto).

Ook hier bleek een combinatie met de werkzaamheden voor de Blauwe Stad mogelijk. Het viaduct wordt namelijk ook gebruikt voor het aanleggen van een vaarverbinding naar de Blauwe Stad.

In overleg met de Blauwe Stad komt de faunapassage er nu in de breedte als volgt uit te zien:

- A. Een droge passagestrook (2,25 m) langs de westzijde van het viaduct;
- B. Een natte verbinding in de vorm van een vaart (6,20 meter breed, met waar mogelijk natuurvriendelijke oevers);
- C. Een doorlopende grasstrook tussen de vaart en de westzijde van het spoor (7m);
- D. Een passagestrook met gradiënten droog-nat langs de oostzijde van het viaduct (16,60 m)

In totaal komt de breedte van de faunapassage zo op 26 m, exclusief vaart en spoor. Onderdeel A en B worden door de Blauwe Stad aangelegd, de rest met MJPO/PMJP-geld.

Ook bij dit onderdeel is het duidelijk dat door de samenwerking met de Blauwe Stad meer is bereikt dan anders mogelijk zou zijn geweest.

Vanzelfsprekend zijn bij dit project veel partijen betrokken. De belangrijkste zijn: provincie Groningen, LNV-Noord, waterschap Hunze en Aa's, de natuurterreinbeheerders (Stichting Groninger Landschap en Staatsbosbeheer), betrokken grondeigenaren, het Projectbureau Meerstad (PPS constructie van bouwers, provincie Groningen en betrokken gemeenten - Scheemda, Winschoten en Reiderland-). Bij de faunapassage zijn verder nog betrokken: DLG, de NAM (er ligt een gasleiding), RWS en ProRail.

3.3 Landelijke bijeenkomsten

Om onderlinge uitwisseling tussen de regio's te verbeteren, de betrokkenheid verder te vergroten en uniformiteit in voorbereiding en uitvoering te bevorderen, worden landelijke MJPO-dagen georganiseerd. Daar worden de betrokken personen van V&W, LNV, RWS, ProRail DLG en de provincies voor uitgenodigd. Tijdens een excursie naar relevante projecten nemen de genodigden de gelegenheid te baat om ervaringen uit te wisselen en van elkaars ervaring en projecten te leren.

Omdat zowel de programmering als de ILG-bestuursovereenkomsten in 2006 voor de eerste maal tot stand kwamen, zijn in 2006 twee MJPO dagen georganiseerd. De eerste dag van het jaar heeft plaatsgevonden op 11 mei bij het Goois Natuurreservaat. De programmering en de ILG-bestuursovereenkomsten waren de belangrijkste onderwerpen deze dag. Ook is door de provincie en RWS-DON de gezamenlijke aanpak van de aanleg van negen ecoducten door de provinciale platforms van Gelderland, Overijssel, Utrecht en Noord-Holland toegelicht. De excursie voer die dag naar de Natuurbrug Crailoo die een week daarvoor geopend was door Hare Majesteit de Koningin.

De tweede dag is gehouden in Lelystad op 4 november 2006. Deze dag diende als aftrap voor de programmering 2007-2012. De planning, de uitkomsten van de in 2006 gehouden enquête (zie 3.4) en de stand van zaken omtrent het MJPO en de ILG-bestuursovereenkomsten waren de onderwerpen deze dag. De provincie Flevoland heeft een toelichting gegeven op de plannen voor de robuuste verbinding tussen de Oostvaarderplassen en de Veluwe. De knelpunten uit deze verbinding zijn in het laatste deel van de middag bezocht en toegelicht.

De deelnemers beoordelen de MJPO dagen positief. Vooral de onderlinge uitwisseling van kennis waardeert men zeer. Omdat inmiddels ervaring opgedaan is in de programmering en omdat de ILG-bestuursovereenkomsten in december van 2006 voor een periode van zeven jaar zijn vastgesteld, zal in het vervolg een maal per jaar een landelijke bijeenkomst plaatsvinden.

Natuurbrug Crailoo

Hare Majesteit de Koningin opende op 3 mei 2006 officieel Natuurbrug Zanderij Crailoo. De 800 meter lange brug verbindt de natuurgebieden van de Vechtstreek, de 's Gravelandse buitenplaatsen en het Spanderswoud met de heidevelden van het Gooi en de natuurgebieden van de Utrechtse Heuvelrug. Het is daarmee de langste natuurbrug in Europa. Het project maakt onderdeel uit van 'Heel de Heuvelrug'; een plan waarin het herstellen van de samenhang tussen natuurgebieden op de Heuvelrug centraal staat. De brug vormt een belangrijke schakel in de verbinding van natuurgebieden van de Utrechtse Heuvelrug.

De Natuurbrug bestaat uit begroeide dijklichamen en twee kunstwerken die de Naarderweg, de spoorlijn Hilversum-Bussum, het NS-bedrijventerrein en het sportpark Crailoo overbruggen.

De aanleg van de natuurbrug, op initiatief van het Goois Natuurreservaat, werd gestart in oktober 2002. De kosten die met dit project gemoeid zijn, bedragen 14,75 miljoen euro.

De aanleg was mogelijk dankzij de inhoudelijke en financiële bijdragen van onder meer de Provincie Noord Holland, de Nationale Postcode Loterij, het Ministerie van LNV, ProRail, het VSBfonds, de Europese Unie, de Stichting Steun Goois Natuurreservaat, NS Vastgoed, Voestalpine Railpro bv en de Gemeente Hilversum.

De natuurbrug maakt geen onderdeel uit van het MJPO. Wel heeft de aanleg hiervan invloed gehad op het bepalen van de locatie, doelstelling en de uitvoering van knelpunten op de Rijksweg A1 en A27 uit het MJPO. De voorzieningen versterken elkaar.

3.4 Enquête

Onder de provinciale platforms is in 2006 een enquête uitgezet waar elf van de twaalf platforms aan hebben deelgenomen. Doel van deze enquête was inzicht te krijgen in de organisatie van de platforms en de organisatie van de programmering in zijn geheel. De volgende onderwerpen zijn aan de orde gekomen:

- Organisatie van het overleg
- Werkwijze van de platforms
- Wijze van aansturing
- Rol van de uitvoeringsorganisaties DLG, ProRail en RWS

Per onderwerp zijn drie à vier vragen gesteld. Hieronder volgt een korte samenvatting per onderwerp van de opvallende zaken.

Organisatie van het overleg: Het overleg vindt in vrijwel alle provincies via het platform plaats. De frequentie varieert van twee tot vijf maal per jaar, of naar behoefte. Opvallend aan de antwoorden zijn de grote verschillen in frequentie tussen de platforms.

Werkwijze van de platforms: zeven platforms hebben positieve ervaring met het werken in werkateliers. Gebiedsgericht wordt in een geval in een provinciaal ontsnipperingsplan geregeld en in andere provincies per project. Het MJPO fungeert vaak als vliegwiel om een gebiedsgericht proces op gang te brengen. Opvallend is dat zeven platforms aangegeven hebben dat zij onvoldoende bestuurlijk verankerd zijn. Financiële afspraken worden in de helft van de platforms gemaakt en vastgelegd. Bij enkele andere platforms is dat nog niet aan de orde geweest.

Wijze van aansturing: de aansturing vanuit DWW wordt redelijk tot goed ervaren. Af en toe vindt de aansturing ad hoc plaats. De terugkoppeling vanuit het afstemmingsoverleg kan verbeterd worden.

Rol van de uitvoeringsinstanties: DLG is in de helft van de platforms vertegenwoordigd en daarnaast is DLG ad hoc bij projecten betrokken. De rol van de dienst loopt uiteen van advisering tot verwerving. RWS is in tien platforms vertegenwoordigd en ook haar rol is divers en loopt uiteen van adviseur tot initiatiefnemer. Daarnaast brengt RWS veel kennis in. ProRail ten slotte is vooral bij projecten betrokken en minder bij platforms. De rol van ProRail bestaat uit adviseren, het inbrengen van kennis en het nemen van initiatief. Uit de enquête komen ook verbeterpunten voor het afstemmingsoverleg. Ook hier kan de terugkoppeling aan de betrokkenen verbeterd worden.

Er komen vijf duidelijke verbeterpunten uit de enquête naar voren:

- Verbeteren van de terugkoppeling van het afstemmingsoverleg
- De rol wat DLG kan en mag doen moet worden verduidelijkt

- Verduidelijken van de rolverdeling tussen de provincies en de regionale directies van RWS
- Meer inbreng van ProRail in de platforms
- Verbetering van de bestuurlijke verankering en het vastleggen van financiële afspraken

Algemene conclusie uit de enquête is dat de reacties nogal uiteenlopen. Een verklaring hiervoor is dat de aard en omvang van knelpunten per provincie sterk van elkaar verschillen. Voor het oplossen van knelpunten is daardoor geen standaard aanpak op te stellen en is maatwerk vereist. Dit leidt tot verschillen in organisatie en werkwijze.

Kennisuitwisseling ontsnippering tussen Vlaanderen en Nederland

In oktober van 2006 heeft een groep van 18 Nederlanders een bezoek gebracht aan het Vlaamse Departementen Leefmilieu, Natuur en Energie en de Afdeling Planning en Coördinatie van het Agentschap Infrastructuur. De groep bestond uit vertegenwoordigers van het ministerie van LNV, Staatsbosbeheer, de provincies Noord-Brabant en Limburg, Rijkswaterstaat, ProRail en het provinciale Landschap Noord-Brabant. Doel van het tweedaagse bezoek was kennisuitwisseling en de bestaande samenwerking verder versterken.

In Vlaanderen zijn twee gebieden bezocht waarbinnen meerdere voorzieningen zijn aangelegd. Opvallend aan de Vlaamse aanpak is dat men eerst knelpunten voor de recreatie heeft aangepakt en vervolgens de knelpunten voor natuur. Discussie over recreatief medegebruik is daarmee gepasseerd. Ook opvallend is het afsluiten van een weg in de Kempen en het feit dat daar betrekkelijk weinig weerstand tegen was vanuit de bevolking. Een viaduct op deze weg is omgevormd tot ecoduct met fietsverbinding. De uitwisseling hebben zowel de Vlaamse als de Nederlandse deelnemers als zeer positief ervaren.

Ecoduct 'Groene Woud' A2, Den Bosch-Eindhoven

3.5 Proces

ProRail

ProRail heeft in 2006 de interne projectorganisatie verder uitgewerkt ten aanzien van de rolverdeling centraal en regionaal, waarbij per regio contactpersonen zijn benoemd.

Ten aanzien van het eerste cluster van projecten uit het Verkeer en Waterstaat budget (uitvoering 2008-2013) zijn de projecten zodanig ingepland dat er een gelijkmatige kasstroom is ontstaan.

Daarnaast zijn er samenwerkingsverbanden met de RWS directies Oost-Nederland en Limburg om te komen tot een pakket van eoducten die in een keer worden aanbesteed.

Verbeterpunten

In het jaarverslag van 2005 zijn de volgende twee actiepunten genoemd:

- Communicatie over het MJPO naar de pers wordt geregeld vanuit het centrale coördinatiepunt, publiciteit per project vindt plaats vanuit de betrokken instanties. Hierdoor zal het MJPO gericht en regelmatig in de publiciteit komen.
- Bij de programmering van 2007-2012 zal ook een doorkijk naar 2018 gegeven moeten worden, om mogelijke financiële knelpunten tijdig in beeld te brengen.

Ten aanzien van het eerste actiepunt is een werkgroep samengesteld waarin onder meer de corporate dienst van RWS betrokken wordt. Deze werkgroep zal een communicatieplan opstellen, waar verder in deze paragraaf dieper op ingegaan wordt.

In de programmering van 2007-2012 zijn slechts beperkte gegevens ter beschikking gekomen van de knelpunten die na 2012 uitgevoerd gaan worden. Dit blijft een aandachtspunt. In 2009 staat de evaluatie van het MJPO op het programma en dan zullen meer gegevens beschikbaar zijn, waardoor een gefundeerd financieel inzicht gegenereerd kan worden.

Naast de genoemde verbeterpunten uit 2005 zijn in 2006 de volgende verbeteringen gesignaleerd en opgelost:

- Verbetering terugkoppeling vanuit het afstemmingsoverleg. Alle betrokkenen krijgen het verslag van het afstemmingsoverleg toegemailed.
- Duidelijkheid geven in de verschillende procedures. In 2007 worden routeboekjes opgesteld waarin de verschillende procedures van de onderdelen wegen, water, spoor en robuuste verbindingen worden beschreven.

Algemene Rekenkamer

De algemene rekenkamer heeft in haar brief Ecologische Hoofdstructuur aan de voorzitter van de tweede kamer, het ontsnipperen van EHS gebieden opgenomen. In deze brief worden de resultaten gepresenteerd van het onderzoek dat de Rekenkamer heeft uitgevoerd naar het beleid van de EHS dat de overheid voert. Met betrekking tot de ontsnippering wordt geconcludeerd:

Een deel van de maatregelen die bijdragen aan ruimtelijke samenhang is goed op gang gekomen: er worden natuurvriendelijke oevers en vispassages aangelegd, de rijksinfrastructuur wordt ontsnipperd en het aantal grote natuurgebieden en landschappelijke eenheden neemt toe. Toch blijven er ook nog veel kleine gebieden bestaan die geen deel uitmaken van een netwerk en met het aanleggen van verbindingen tussen EHS-gebieden is nog maar net een begin gemaakt.

Werkgroepen

Om de taken van het afstemmingsoverleg te verdelen en om de betrokkenheid met provincies en regionale diensten van RWS te vergroten zijn vier werkgroepen opgericht:

- **Jaarverslag en evaluatie** heeft tot doel voorafgaand aan het afstemmingsoverleg het concept jaarverslag te beoordelen. Daarnaast zal deze werkgroep de evaluatie van het MJPO die is voorzien in 2009 opzetten, begeleiden en beoordelen.
- **Programmering en uitvoering** heeft tot doel voorafgaand aan het afstemmingsoverleg de conceptprogrammering te beoordelen. Daarnaast zal deze werkgroep de wijze van uitvoering van projecten volgen en waar nodig de uitvoerende instanties en het afstemmingsoverleg van advies voorzien.
- **Kennis en kwaliteit** heeft tot doel het initiëren, aansturen, begeleiden en beoordelen van onderzoek.
- **Communicatie** heeft het aandacht geven aan landelijke PR- en communicatiemiddelen tot doel. Deze middelen worden afgestemd op de behoeften vanuit de verschillende instanties.

De samenstelling van de werkgroepen bestaat naast een aantal leden van het afstemmingsoverleg uit een vertegenwoordiger van de provincies, LNV en de regionale diensten van RWS. In de werkgroep Communicatie en PR wordt de werkgroep nog aangevuld met een medewerker van de Corporate Dienst van V&W en een communicatieadviseur van ProRail.

Website

In 2006 zijn de voorbereidingen gestart om een website www.mjpo.nl op te zetten. Op deze site zal algemene informatie over het MJPO staan die voor een breed publiek toegankelijk is. Aan de site zal ook een 'virtuele werkruimte' gekoppeld worden die voor de betrokken medewerkers van de provinciale platforms, V&W en LNV toegankelijk zal zijn. In deze werkruimte zal de programmering komen te staan en kan men afspraken bijhouden. Ook is het

mogelijk gezamenlijk aan documenten te werken en wijzigingen door te geven. Op deze manier kan men kennis delen en staan documenten opgeslagen zodat ze voor alle betrokkenen als naslagwerk kunnen dienen. In 2007 zal de website vorm krijgen en operationeel zijn.

Ecopassage Nieuwe Wetering

3.6 Onderzoek

In 2006 zijn de volgende zes onderzoeken uitgevoerd of gestart:

- Alterra, het kennisinstituut van de Universiteit Wageningen UR, onderzoekt in opdracht van LNV de gevolgen van de aanleg van de Robuuste Verbindingen op een drietal onderwerpen:
  - o Schade aan landbouw
  - o Veterinaire aspecten
  - o Verkeersveiligheid

Bij het aspect verkeersveiligheid is onder andere Natuurmonumenten betrokken. Het onderzoek richt zich op de verkeersveiligheid in relatie met wild op de Veluwe. Dit naar aanleiding van informatie van de Wildbeheereenheid Veluwe.

- Het effect van recreatief medegebruik van ecoducten onderzoekt Alterra in opdracht van LNV. In 2006 heeft al literatuuronderzoek plaatsgevonden en in 2007 zal Alterra experimenteel enkele ecoducten monitoren op faunagebruik, zowel voor als na betreding door een groot aantal recreanten.
- Onderzoek naar “pm-knelpunten” door Alterra. Dit is een werktitel voor knelpunten die wel door de provincies zijn aangedragen, maar niet uit de duurzaamheidsanalyse van Alterra volgen. Andersom kunnen dit ook knelpunten zijn die wel door Alterra geprioriteerd zijn, maar weer niet door de provincies. Alterra onderzoekt de oorzaak van de verschillen in inzicht. Wellicht

dat dit leidt tot een aanpassing van knelpunten tijdens de evaluatie van het MJPO dan wel ILG.

- Monitoring van verschillende objecten zoals het ecoduct bij Leusderheide, de natuurbrug Groene Woud, ecoduct de Borkeld en kleine voorzieningen bij het spoor in Noord-Brabant.
- Monitoring passeerbaarheid en gebruik van voorzieningen in Noord-Brabant.
- Initiatief van bestuurders in Noord-Brabant en Limburg om inzicht te krijgen in de relatie tussen jacht en wildschade. Ook is hier de Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie (ZLTO) bij betrokken.

Internationale workshop

In april 2006 heeft in een internationale workshop Caution! Animals Crossing, uitwisseling van kennis op het gebied van monitoring van ontsnipperende maatregelen plaatsgevonden. De workshop is in opdracht van RWS-DWW en LNV georganiseerd door Het Centrum voor Milieuwetenschappen (CML) van de Universiteit van Leiden. De workshop is gehouden ter voorbereiding van het opstellen van een monitoringsplan. Dit plan wordt door Alterra in opdracht van LNV en DWW opgesteld. Er waren deelnemers uit onder andere USA, Canada, Noorwegen, Duitsland, Zwitserland en Spanje aanwezig.

De vragen hoe projecten te evalueren, welke kennis omtrent ontsnippering voorhanden is en welke onderzoeken en monitoring nog plaats zou moeten vinden, stonden centraal. De deelnemers hebben van elkaars succesverhalen kunnen leren en hebben elkaar geïnspireerd. Daarnaast heeft de bijeenkomst tot een monitoring- en onderzoeksplan op hoofdlijnen geleid.

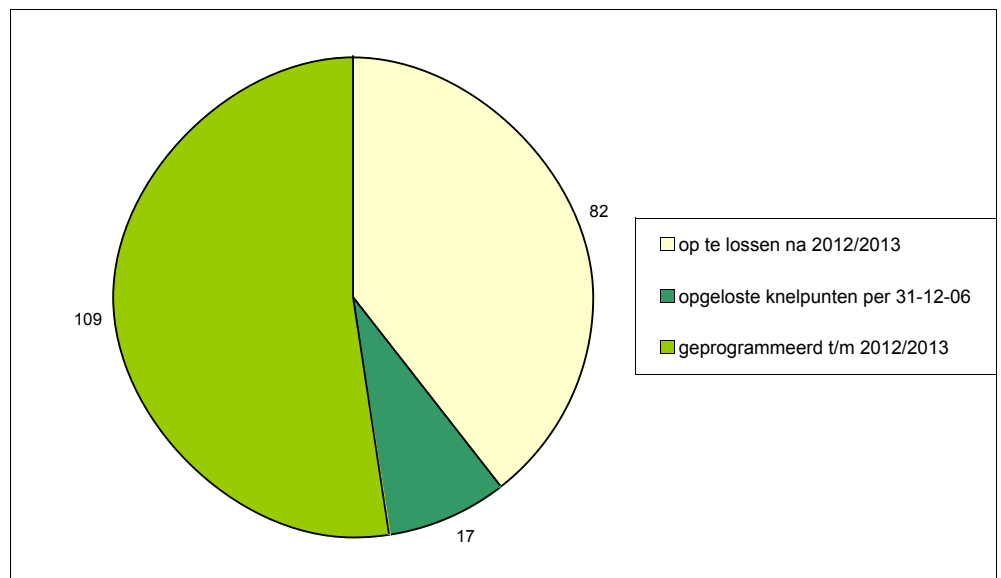
4. Overzicht 2005-2018

Dit hoofdstuk geeft inzicht in de voortgang van de programmering over de afgelopen jaren, inclusief 2006. Daarnaast wordt een doorkijk gegeven naar 2018, het jaar waarin het programma afgerond moet zijn.

Voor de knelpunten bij wegen en water is de programmering van 2007-2012 in 2006 opgesteld. De knelpunten in de robuuste verbindingen zijn in de ILG bestuursovereenkomsten meegenomen voor de periode 2007-2013. De knelpunten bij het spoor worden vanaf 2007 meegenomen als de programmering 2008-2012 wordt opgesteld.

In onderstaand diagram is de verdeling tussen op te lossen en opgeloste knelpunten goed te zien. De volgende verdeling is aangehouden:

- de reeds uitgevoerde knelpunten;
- de geprogrammeerde knelpunten voor zowel wegen als water (2007-2012) en de knelpunten die in de ILG-bestuursovereenkomsten zijn opgenomen (2007-2013);
- de knelpunten die later opgelost worden en nog niet zijn geprogrammeerd of nog niet in de ILG-bestuursovereenkomsten zijn opgenomen.

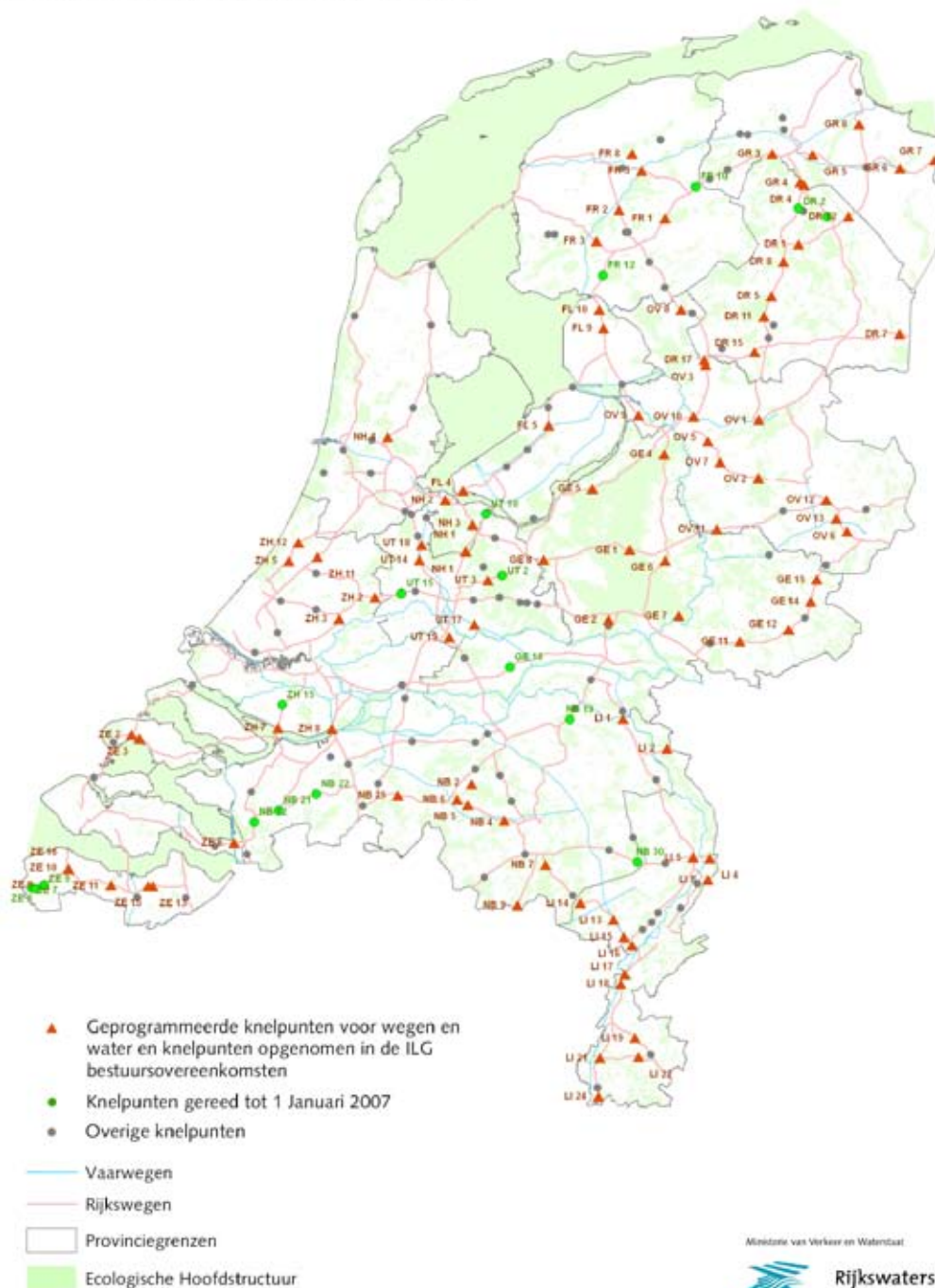

Figuur 4.1 verdeling opgeloste, geprogrammeerde en nog te programmeren knelpunten

Op de kaart in dit hoofdstuk staat aangegeven welke knelpunten in zijn geheel zijn opgelost en de knelpunten die opgenomen zijn in de programmering wegen, water en ILG contracten.

Geproprogrammeerde knelpunten

Kaart 2 t.b.v. jaarplan MJPO 2006

Kaart 4.1 geprogrammeerde knelpunten, knelpunten opgenomen in de ILG bestuursovereenkomsten en opgeloste knelpunten

Bijlage A   Overzicht 2006¹

Nummer	Provincie	Locatie	Voorziening	Knelpunten opgelost?	Onderdeel
DR 2A	Drenthe	RW A 28	Faunatunnel	Geheel	Wegen
Dr 2B	Drenthe	A28	Aanpassen onderdoorgang kanaal	Geheel	Wegen
Fr 6A	Friesland	A6, Visvijerbos	Onderdoorgang Tjonger	Gedeeltelijk	wegen
FR 6B	Friesland	A6	Loopplank en rasters	Gedeeltelijk	Spoor
Fr 10A	Friesland	A7, De Scheiding	Kleine faunatunnels	Geheel	Wegen
FR 12	Friesland	A6, Tjeukermeer	Aanleggen duikers en rasters	Geheel	Robuuste Verbindingen
Ge 18A	Gelderland	A 15, Linge bij Tiel	2 passages	Geheel	Wegen
NB 11A	Noord-Brabant	A4	Aanpassen viaduct	Gedeeltelijk	Wegen
NB 12A	Noord-Brabant	A4 Landgoed Zoomland	Ecoduiker	Geheel	Wegen
NB 13A	Noord-Brabant	A59, Baardwijkse overlaat/ Moerputten	1 kleinwildtunnel	Gedeeltelijk	Wegen
NB 14A	Noord-Brabant	A59, Binnenpolder van Capelle	Aanpassen duiker	Gedeeltelijk	Wegen
NB 15A	Noord-Brabant	A58, A16, Baronie	2 kleine faunatunnels, aanleg natuurvriendelijke oevers	Gedeeltelijk	Wegen
NB 15B	Noord-Brabant	A58, A16 Baronie	Aanpassen viaduct	Gedeeltelijk	Wegen
NB 16A	Noord-Brabant	A 16 A59, Langeweg	2 kleine faunatunnels, aanpassen verbinding	Gedeeltelijk	Wegen
NB 16B	Noord-Brabant	A 16 A59, Langeweg	1 kleine faunatunnel en aanpassen duiker	Gedeeltelijk	Wegen
NB 19	Noord-Brabant	A50-A59, Oss, Slabroek	13 kleine faunatunnels, fietsecoduct	Geheel	Wegen
NB 21	Noord-Brabant	A58, Wouw	2 ecoduikers	Geheel	Wegen
OV 4A	Overijssel	A1 Rijssel, De Borkeld	Ecoduct	Gedeeltelijk	Wegen
ZH 8A	Zuid-Holland	A 16	Plaatsen van rasters	Gedeeltelijk	Robuuste Verbindingen

¹ In dit overzicht zijn de knelpunten in Drenthe daadwerkelijk in 2006 uitgevoerd. De overige knelpunten zijn eerder uitgevoerd, maar nog niet eerder in een jaarverslag opgenomen. Om een compleet beeld te geven van de voortgang is besloten om deze knelpunten in dit jaarverslag op te nemen.

Bijlage B Knelpunten die in 2006 in uitvoering zijn

Nummer	Provincie	Locatie	Voorziening	Onderdeel
NB1A	Noord-Brabant	A 2 Groene Woud	Ecoduct	Wegen
NB 7B	Noord-Brabant	A 67 Leenderheide	4 kleine faunatunnels	Wegen
NB 9A	Noord-Brabant	N 69 Plateaux Pelterheggen	2 kneline faunatunnels, 3 aangepaste tunnels	Wegen
NB 18	Noord-Brabant	A 27 Werkendam Kreken	Natuurvriendelijke oevers onder viaduct	Wegen
NB 23B2	Noord-Brabant	A 27 Boswachterij Drost	Amfibietunnel	Wegen
NB 29A	Noord-Brabant	A 67 Oostappersche heide	3 kleine faunatunnels, ecoduiker	Wegen
NH 7A	Noord-Holland	A7 Middenmeer	Aanbrengen schanskorven	Wegen
ZH 14A	Zuid-Holland	A20 Alkeet, Buitenpolder	Loopplank onder brug	Wegen

Bijlage C Uitgestelde knelpunten

Nummer	Provincie	Locatie	Omschrijving	Geprogrammeerd in	Uitvoering in	Reden uitstel
Ov 6A	Overijssel	wA 35 ged. Buren- Oostweg	2 kleine passages	2006	2007	Reorganisatie districten
Ze 14	Zeeland	N 60, Hulst	Loopplank onder brug	2006	2007	Ligging kabels en leidingen
ZE 15	Zeeland	N61, Zaamslag	Vervangen en aanpassen brug	2006	2007	Wordt gecombineerd uitgevoerd met Ze14

Bijlage D Betrokkenen MJPO

Organisatie	Contactpersoon	e-mail adres
Dienst Landelijk gebied, concernstaf	Gerben Bakker	g.j.n.bakker@minlnv.nl
Dienst Landelijk gebied Oost	Cees Zwaan	c.zwaan@minlnv.nl
Dienst Landelijk gebied Noord	John Tukker	j.tukker@minlnv.nl
Dienst Landelijk gebied West	Piet Lommerse	p.lommerse@minlnv.nl
Dienst Landelijk gebied Zuid	Nol van Rijssel	a.w.a.vrijssel@minlnv.nl
Ministerie LNV Centraal	Ruben Post	r.post2@minlnv.nl
Ministerie LNV Noord	Kees van den Brand	c.van.den.brand@minlnv.nl
Ministerie LNV Oost	Flores Boom	f.boom@minlnv.nl
Ministerie LNV West	Desire Karelse	j.j.h.g.d.karelse@minlnv.nl
Ministerie LNV Zuid	Vanessa Silvertand	v.g.k.silvertand@minlnv.nl
ProRail	Johan Meier Mariëtte van Rooij	johan.Meier@prorail.nl mariette.vanrooij@prorail.nl
Provincie Drenthe	Akke Kooij	a.kooij@drenthe.nl
Provincie Flevoland	Albert de Graaf	graaf@flevoland.nl
Provincie Friesland	Menko Groeneweg	m.groeneweg@fryslan.nl
Provincie Gelderland	Bram Vreugdenhil	a.vreugdenhil@prv.gelderland.nl
Provincie Groningen	Brigitte van Berkel	b.m.van.berkel@provinciegroningen.nl
Provincie Limburg	Sabine de Jong	s.de.jong@prvlimburg.nl
Provincie Noord-Brabant	Eddy van Nieuwstraten	enieuwstraten@brabant.nl
Provincie Noord-Holland	Yvonne Hermans	hermansy@noord-holland.nl
Provincie Overijssel	Roel Hoeve	r.hoeve@overijssel.nl
Provincie Utrecht	Chris Klemann	chris.klemann@provincie-utrecht.nl
Provincie Zeeland	Jeannet Rijk-Vermue	jjp.rijk-vermue@zeeland.nl
Provincie Zuid-Holland	Ed Weijdema	ef.weijdema@pzh.nl
Rijkswaterstaat, Dienst Weg en Waterbouwkunde	Hans Bekker	hans.bekker@rws.nl
Rijkswaterstaat Noord Nederland	Francis Smeltekop	francis.smeltekop@rws.nl
Rijkswaterstaat Oost Nederland	Bert Stegehuis	bert.stegehuis@rws.nl
Rijkswaterstaat IJsselmeergebied	Paul van der Hoek Ad Blaak	paul.vander.hoek@rws.nl ad.blaak@rws.nl
Rijkswaterstaat Utrecht	Martijn de Haan	martijn.de.haan@rws.nl
Rijkswaterstaat Noord Holland	Erik van Langen	erik.van.langen@rws.nl
Rijkswaterstaat Zuid-Holland	Marius Teeuw	marius.teeuw@rws.nl
Rijkswaterstaat Zeeland	Marian Moelker	marian.moelker@rws.nl
Rijkswaterstaat Noord-Brabant	Michelle van der Vlies	michelle.vandervlies@rws.nl
Rijkswaterstaat Limburg	Wim van der Heijden	wim.vander.heijden@rws.nl
Ministerie V&W/DGP	Ruthger Smit	ruthger.smit@minvenw.nl

Colofon

Het Rijk en de provincies werken, vaak in overleg met natuurbeschermingsorganisaties, gemeenten en waterschappen, samen aan de uitvoering van het Meerjarenprogramma Ontsnippering (MJPO). Doel van dit programma is om de circa 208 knelpunten, veroorzaakt doordat bestaande rijksinfrastructuur de Ecologische Hoofdstructuur doorsnijdt, voor 2018 op te lossen. De landelijke coördinatie van het MJPO ligt bij Rijkswaterstaat.

Contactpersoon

Hans (ir. G.J.) Bekker
Landelijke coördinator MJPO
Rijkswaterstaat
Dienst Weg- en Waterbouwkunde
Postbus 5044
2600 GA Delft
Telefoon: 015 2518470

Oplage
200

Uitgave
MJPO, augustus 2007

